

**Управління культури, національностей, релігій та
охорони об'єктів культурної спадщини
Одеської обласної державної адміністрації**

**Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. М. Грушевського**

Науково-методичний відділ

**БІБЛІОТЕК
В «РІК ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В
УКРАЇНІ»**

Методичні поради

**Одеса
2018**

В умовах розбудови української держави, її активної інтеграції до європейського та світового співтовариства значно посилився інтерес до історичного минулого, виявлення та дослідження невідомих сторінок вітчизняного минулого.

Відношення до культурної спадщини, яка збереглася до наших днів у вигляді різноманітних об'єктів, що мають універсальну історичну, наукову, культурну і мистецьку цінність, є одним із важливих показників культури. Збережена та належним чином репрезентована культурна спадщина – джерело зростання і духовного розвитку українського народу, формування його спільної історичної пам'яті.

Прагнення України зайняти належне місце в сучасному європейському культурному процесі, завдання мати власне обличчя в контексті розвитку європейської і світової цивілізації неможливе без усвідомлення свого історичного коріння шляхом вивчення і популяризації історичного минулого, пам'яток культурної спадщини, їх органічного включення в суспільне життя.

Пам'яткам історії і культури належить чільне місце у відтворенні історичної пам'яті народу, яка являється потужним чинником встановлення зв'язку минулого із сьогоденням, каталізатором збереження і збагачення патріотичних цінностей, важливою складовою формування ідентичності нації.

Упродовж останніх років значно актуалізувалося вивчення історико-культурної спадщини українського народу в зв'язку з прагненням скласти об'єктивну картину історичного буття народу, подій, що мали місце на українських теренах, бажанням розглядати свою державу і її надбання у контексті європейського виміру.

Визначення 2018 року «Роком охорони культурної спадщини в Україні» пов'язано з попередньою домовленістю між Радою Європи та представниками Європейського парламенту про оголошення цього року «Роком культурної спадщини в Європі».

Реалізація названого проекту сприятиме міжкультурному діалогу, культурному різноманіттю, матиме позитивний вплив на охорону пам'яток, реставрацію та відновлення їх та популяризаторські заходи щодо збереження пам'яток культури.

Відповідно до ст. 54 Конституції України культурна спадщина охороняється законом: «...Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає

заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами». Положення Конституції України конкретизовано в Законі України «Про охорону культурної спадщини».

Необхідно в роботі бібліотек в Рік охорони культурної спадщини чітко урахувати енциклопедичне визначення «культурної спадщини», під яким розуміють:

- Пам'ятки – це твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, написи, печери та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки.
- Ансамблі: групи ізольованих чи об'єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв'язок з пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки.
- Визначні місця – твори людини або спільні витвори людини і природи, а також зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології.
- До культурної спадщини відноситься також вміст бібліотек, музеїв, архівів.
- До матеріальної культури належать архітектурні будівлі – церкви, монастирі, замки, палаци та інші культурні і архітектурні пам'ятники.

Крім матеріальної культури охороняється і нематеріальна культурна спадщина, щодо охорони якої 17 жовтня 2003 року ЮНЕСКО прийняло Конвенцію «Про охорону нематеріальної культурної спадщини» Україна приєдналась до Конвенції ЮНЕСКО у 2008 році, прийнявши 6 березня Закон «Про приєднання України до Конвенції «Про охорону нематеріальної культурної спадщини».

До цього поняття входять:

- Усні традиції та форми вираження, охоплюючи мову, як носія нематеріальної культурної спадщини
- Виконавчі мистецтва
- Звичаї, обряди, пов'язані з природою та Всесвітом
- Знання та навички, пов'язані з традиційними ремеслами. Нині до національного переліку цих ремесел України включено 6 елементів культурної спадщини: опішнянська кераміка,

косовська мальована кераміка, кролівецькі ткані рушники, хлібна культурна традиція, петриківський розпис, українське декоративно-орнаментальне малярство XIX–XX ст. В січні 2015 року було включено новий елемент «Козацькі пісні Дніпропетровщини».

Необхідно взяти до уваги, що усі заходи, присвячені року охорони культурної спадщини, йдуть в межах IV етапу обласного огляду-конкурсу спільної діяльності бібліотек, клубних закладів, музеїв, щорічним девізом якого є наступний вислів «Патріотизм – код нації та поклик власної душі», а темою цього року – рік охорони культурної спадщини в Україні.

Щодо популяризації названої події пропонуємо чітко скооперувати свою діяльність з закладами культури і освіти, висвітлювати названі вище визначення, що входять до складу понять матеріальна і нематеріальна культурна спадщина, за допомогою бібліотечних ресурсів та Інтернету (якщо така можливість є). Усі зустрічі, літературні та мистецькі свята, екскурсії – розповіді для школярів, молоді пропонуємо готувати та проводити спільними зусиллями названих закладів. Особливу постійну увагу слід приділити краєзнавчому аспекту теми, адже в кожному населеному пункті є пам'ятки, пов'язані з його історією, з революцією 1917-1921 років, є природні чи архітектурні об'єкти, які слід охороняти, об'єкти, які можуть привернути увагу туристів. Важливо звернути увагу на охорону та популяризацію об'єктів нематеріальної культурної спадщини, особливо мови, традицій, ремесел та ін. (див. вище). Не меншого значення в світлі охорони і збереження культурної спадщини є збереження бібліотечних фондів, виявлення рідких і цінних книг, поставлення питань збереження бібліотек і їх фондів перед владними структурами.

Бібліотека може бути ініціатором спільної підготовки плану заходів, присвячених Року охорони культурної спадщини, представити його проект на обговорення зацікавлених організацій, природно включивши владні структури ОТГ, населеного пункту, району. Цей план має бути і планом роботи щодо участі у щорічному огляді конкурсі спільної діяльності, а учасники проекту – це члени оргкомітету.

Комплекс заходів, присвячених об'єктам культурної спадщини, які розташовані в конкретному населеному пункті, або на території ОТГ, пропонуємо проводити під загальною назвою «Маленька територія –

велике враження: збережемо наше культурне надбання». Участь закладів культури в визначній державній події – році охорони культурної спадщини – слід висвітлювати в місцевій пресі, рекламувати перелік заходів на території клубу, ради, школи та в інших місцях, які часто відвідують мешканці населеного пункту. Бажано, щоб бібліотека організувала флешмоб під девізом «Бібліотека і книга – територія культури».

В кожній бібліотеці пропонуємо оформити постійно-діючу виставку

«Українська культура: відвертість світу і гуманізм» (2018 рік – Рік охорони культурної спадщини в Україні) з підрозділами:

- Культура України – турбота держави
- Народна культура України
- Безмежне море української книги
- Чарівні барви живопису
- Скарби музеїв: дар таланту народу України
- Застиглі у вічності мрії архітекторів
- Археологія: погляд у минуле
- Нематеріальна культура: душа народу

Широке розмаїття форм роботи має краєзнавчий аспект в рік охорони об'єктів культурної спадщини. Презентація виставки «Маленька територія – велике враження» приверне до бібліотеки увагу мешканців усіх соціальних і вікових верств, особливо беручи до уваги нестандартність розкриття наступних розділів виставки:

- «Книга – найзначніше джерело розвитку території і людини» (до цієї розповіді слід залучити читачів бібліотеки, які завжди захоплені читанням, навчанням і зробили гідну кар'єру на місцевому, або навіть на державному рівні. Важливі яскраві розповіді про бібліотеки світу, навіть про бібліотеки майбутнього. Бажано цей розділ супроводити відеорядом)
- «Нематеріальні цінності культури – надбання громади» (цей розділ слід супроводити розповіддю – показом національних і місцевих обрядів, свят, витворів ужиткового мистецтва бажано місцевих майстрів)
- «Індустрія гостинності: збережемо національні традиції» (цей розділ можна розкривати розповіддю про туристичні об'єкти краю (річки, ставки, фортеці, парки, національні традиції страв та інші особливості краю за власним бажанням)

- «Хлібна культура – чи не найголовніша частина нашої спадщини» (бажано розповідь супроводжувати показом місцевих хлібних виробів)

Як відомо, мова – це носій нематеріальної культурної спадщини, тому зустрічі, присвячені українській мові, теж увійдуть до плану заходів, присвячених року охорони культурної спадщини в Україні. Надаю примірні заходи з цього приводу:

- Літературне свято щодо Шевченківських днів, яке організує під загальною назвою «І возвеличимо на диво і розум наш, і наш язик», до програми якого включить презентацію виставки «Збережемо мову Шевченка – мову української нації», вікторину «Вислови Шевченка про мову», літературну годину «Не одцуравсь того слова, що мати співала...».
- Літературно-мовне свято до Дня української писемності і мови, головною темою якого і одночасно назвою виставки будуть слова Ліни Костенко «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирають мову...».

У підготовці та проведенні головного свята року – літературно-музичного вечора «Наші таланти – гордість громади і держави: збережемо їх разом» візьмуть участь усі заявлені щодо участі в конкурсі заклади, свято відбудеться під патронатом владних структур. У програму свята ви включите відкриття експозиції творінь народних умільців, етнографічних побутових виробів краю, розповідь про народних майстрів, що були і є (бажано розповідь вести в історичному аспекті). Природно у програмі вечора будуть народні пісні та інша демонстрація талантів краю, читання віршів поетів-аматорів. Презентація книжково-ілюстративної виставки «Нам є чим пишатись і що охороняти» про таланти України повинна бути кульмінаційним центром вечора.

Пропонуємо на протязі року організувати так звані віртуальні, або ілюстративні розповіді-екскурсії:

- «Музейні скарби України»
- «Бібліотеки світу: сьогодні і завтра»
- «Навічно збережемо співочі таланти»
- «Голос країни»
- «Книга – витвір мистецтва»
- «Палаці світу : застигла мрія»
- «Природні об'єкти охорони» та ін. подорожі на ваш погляд.

Список джерел та посилань:

Конституція України. Стаття 54 [Електронний ресурс] // Ваш гід в законодавстві України : сайт. – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini/statja-54.htm.

Про охорону культурної спадщини : Закон України від 03.08.2017 № 1805-14 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України / Законодавство України : сайт. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини : Закон України від 06.03.2008 № 132 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України / Законодавство України : сайт. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/132-17>.

2018 – Рік охорони культурної спадщини в Україні [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр : сайт. – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/2018-rik-ohoroni-kulturnoyi-v-ukrayini/>.

Денисенко Г. Культурна спадщина України у формуванні історичної пам'яті народу / Г. Денисенко, О. Денисенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2014_1/19.pdf.

Діяльність бібліотек зі збереження національної культурної спадщини : IV Міжнар. н.-практ. конф. «Бібліотека і книга в контексті часу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/bp_2010_2_2.pdf.

Європейський та український рік культурної спадщини // Креативна Європа : сайт. – Режим доступу: <http://creativeeurope.in.ua/uk/node/176>.

Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток історії та культури України» / С. І. Кот (відповід. ред.), Г. Г. Денисенко, Івакін Г.Ю., Т. І. Катаргіна, Н. Г. Ковпаненко, П. І. Скрипник, В. І. Тимофієнко, О. М. Титова, Л. Д. Федорова [Електронний ресурс]. – Київ : Інститут історії України, 2015. – 486 с.– Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-7701-4/978-966-02-7701-4.pdf>.

Нематеріальна культурна спадщина України [Електронний ресурс] // Міністерство культури України : сайт. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/391359.

Управління з питань охорони об'єктів культурної спадщини Одеської міської ради [Електронний ресурс] // Официальный сайт города Одесса : сайт. – Режим доступа: <http://omr.gov.ua/departments/270>.

РОБОТА бібліотек в «Рік охорони культурної спадщини в Україні»
[Текст] : метод. поради / Упр. культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін. ; Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського ; [упоряд. Ю. С. Амельченко ; комп'ют. наб. Ю. С. Амельченко ; заг. редагування О. М. Ласкевич ; відп. за вип. О. А. Булгакова]. – Одеса, 2018. – 8 с. – 10x21,5. – 40 прим. : б.ц.

Ксерокс ОУНБ
Зам. № 8 від 22.02.2018 р.
Тираж 40 прим.